

Європеїзація правового порядку України

доповідь за Зимовій школі
**«ЄС В МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ І
ДЕЗІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ»**
18 СІЧНЯ 2021 Р.

Смирнова К.В.
д.ю.н., професор, професор кафедри порівняльного і
європейського права Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Експерт Центру досконалості Жана Моне

Про діяльність Центру досконалості Жана Моне – <http://www.iir.edu.ua/jean-monnet-center/jean-monnet-news/>
База даних навчальної і наукової інформації про ЄС – <http://e-learning.iir.edu.ua/course/view.php?id=29&lang=uk>

За підтримки програми Еразмус+ Європейського Союзу в межах проекту Центру досконалості Жана Моне №611625-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO-CoE «Поглиблений розвиток європейських студій в Україні: міждисциплінарний підхід».

Підтримка Європейською Комісією створення цієї публікації не передбачає підтримку її змісту, який відображає думку тільки авторів, і Комісія не може нести відповідальність за будь-яке використання інформації, яка тут міститься.

With the support of the Erasmus+ Programme of the European Union within the Jean Monnet Centre of Excellence Project № 611625-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO-CoE “Advancing European Studies in Ukraine: Interdisciplinary Approach”.

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Єропеїзація є багатовекторним концептом, дослідженням особливостей якого займаються представники різних галузевих наук, зокрема правознавства. Зауважимо, що процес європеїзації є підґрунтям теорії «єдність у різноманітності», яку досліджував польський учений П. Мазуркевич (P. Mazurkiewicz) у монографії «Європеїзація Європи» (пол. «Europeizacja Europy»):

«Європі потрібна європеїзація як процес розширення ЄС («європеїзація цілого континенту»), що вимагає запровадження як процесу «автоєвропеїзації», так і структурних змін від «є» до «повинно бути». Тому формулювання дефініції європеїзації є «молодою науковою проблемою, яка приносить більше запитань, аніж відповідей».

Mazurkiewicz P. Europeizacja Europy. Tożsamość kulturowa Europy w kontekście procesów integracyjnych. Studium Generale Europa / Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego : [Fundacja ATK] ; Warszawa, 2001. S. 45.

Export values: mission possible

Процес «імпорту-експорту» ефективних, раціональних, більш обґрунтованих і перевірених часом правових конструкцій, що в добровільному або примусовому порядку трансформуються в національні правові системи та їхні складові (галузі права, правосвідомість, правовий менталітет, правову культуру тощо).

Поступова і багатовекторна трансформація

Legal system in transition

Паралелізм: національної ідентичності та «європеїзації»

Чому кейс успішний? – поступовий процес відшліфовування норм, унормування міжнародно-правових відносин

Найяскравіше Велика Британія: British law became less British = hard Europeanization, разом із процесами дезінтеграції

Багатоаспектність та багатовекторність, але ближче до Права:

Європеїзація як: *«процес трансформації форм вироблення національної політики, що посилюється внаслідок і відповідно до того, як політичний та економічний розвиток ЄС стає частиною процесу ухвалення рішень на національному рівні»*

Ladrech R. Europeanization of Domestic Politics and Institutions: The Case of France. P. 69.

«як інтеграційний процес впливу на держави-члени ЄС і «країни-периферії» ЄС, який «провокує» зміни на національному рівні і тягне за собою загальнодержавні трансформації»

Шульга М. Европеизация: некоторые особенности одного концепта. Век глобализации. 2015. Вып. 1(15). С. 95.

«Європеїзація – це процес набуття державами-членами ЄС схожих або спільних рис».

- Енциклопедичний словник з державного управління / за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. С. 203.

«Європеїзація»

(не плутаємо із конвергенцією)

- ? рецепція
- ? процес переорієнтації форми політики держави щодо залучення політичної та економічної динаміки ЄС (Р. Ландрех)
- ? формування, поширення та інституціоналізація формальних і неформальних правил, процедур, політичних парадигм, способів дій, спільних переконань і норм, які спочатку були розроблені і консолідовані на рівні Європейського Союзу, а згодом інкорпоровані в національне законодавство його держав-членів (С. Балмер і С. Радаеллі)
- ? транспозиція
- ? адаптація
- ? Наближення , регуляторне зближення
- ? Legal approximation
- ? процес європеїзації, що також є її модернізацією, передбачає використання інструментів рецепції і гармонізації.

Success story:

Inside:

- ✓ формування, поширення та інституціоналізацію формальних і неформальних правил, процедур, політичних парадигм, способів дій, спільних переконань і норм, які спочатку були розроблені та консолідовані на рівні ЄС, а згодом інкорпоровані в законодавство держав-членів ЄС;
- ✓ вплив динамічного *acquis* ЄС на правопорядок держав-членів ЄС, а також необхідність наближення їхніх інституційних і правових інститутів до вимог ЄС;

Outside:

- ✓ експорт європейської моделі політичної організації та врядування за межі Європи в прямій та опосередкованій формі;
- ✓ зростання ролі ЄС як глобального гравця;
- ✓ зовнішня політика ЄС стосовно третіх країн має ґрунтуватися на ідеї (концепції) європеїзації;
- ✓ ЄС сприяє європеїзації, але ефективність та результативність цього процесу залежать від готовності та спроможності третіх країн «європеїзуватися»

Багатоаспектність поширення «Європеїзації» (EU-zation)

- Запозичення «духу» (spirit) та цінностей (values)
- Перенесення юридичних конструкцій
- Проникнення в усі галузі права....
- (наприклад свіжа монографія: Радишевська Олеся «Адміністративне право України в умовах європеїзації», К.:Талком, 2020, 747 с.)

Поширення впливу права ЄС на внутрішні правопорядки третіх країн

- Обсяг такого поширення залежить від цілей відповідної міжнародної угоди ЄС.
- Основу правових норм, за допомогою яких забезпечується такий вплив права Євросоюзу, становить *acquis*.
- Ст. 474 УА: загальне зобов'язання стосовно того, що «Україна здійснюватиме поступове наближення свого законодавства до права ЄС»
- Мета? - Integration without membership - access to the market

Місце Угоди про асоціацію у правовій системі України

- Міжнародний договір (з особливим порядком імплементації)
- Угода про асоціацію одночасно є як наслідком європеїзації, так і її інструментом.
- Відсутність рамкового закону про імплементацію Угоди про асоціацію
- **Однак:** Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 13 від 19 грудня 2014 р.: «Про застосування судами міжнародних договорів України при здійсненні правосуддя»:

У «Міжнародні договори України, які набрали чинності, й можуть завдяки своєму пріоритету над нормами відповідних законодавчих актів України змінювати регулювання правових відносин, установлених законодавством України»

У «суди при здійсненні правосуддя можуть застосовувати норми міжнародних договорів безпосередньо як частину законодавства України, якщо вжиття відповідних заходів належить до компетенції суду або якщо вони сформульовані в міжнародному договорі як норми прямої дії... Як норми прямої дії підлягають застосуванню судом, зокрема, норми міжнародних договорів України, які закріплюють права людини та основоположні свободи».

= подібність тесту Суду ЄС!!!!

- Статті, які містять права та обов'язки для суб'єктів , що можуть обумовлюватись як прямим застосуванням, так й актами імплементації.

Правові механізми реалізації «європеїзації»

I. Законодавчі механізми

Комітет європейської інтеграції ВРУ

Розроблення та виконання дорожніх карт;

II. Виконання та вироблення підзаконних нормативно-правових актів

Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції
Секретаріату КМУ

III. Правозастосування, в тому числі судами.

Approximation commitments – deadlines

Directive 2001/37/EC concerning the manufacture, presentation and sale of tobacco products

- shall be implemented within 2 years of the entry into force of this Agreement (**but**-this directive was repealed by Directive 2014/40/EU – (?))

Directive 2009/103/EC relating to insurance against civil liability in respect of the use of motor vehicles

- Shall be implemented within 2 years of the entry into force of this Agreement except art 9 that shall be implemented within 8 years of entry into force of AA.

Directive 99/62/EC on the charging of heavy goods vehicles for the use of certain infrastructures

- Shall be implemented after introduction of tax & fees on infrastructure.

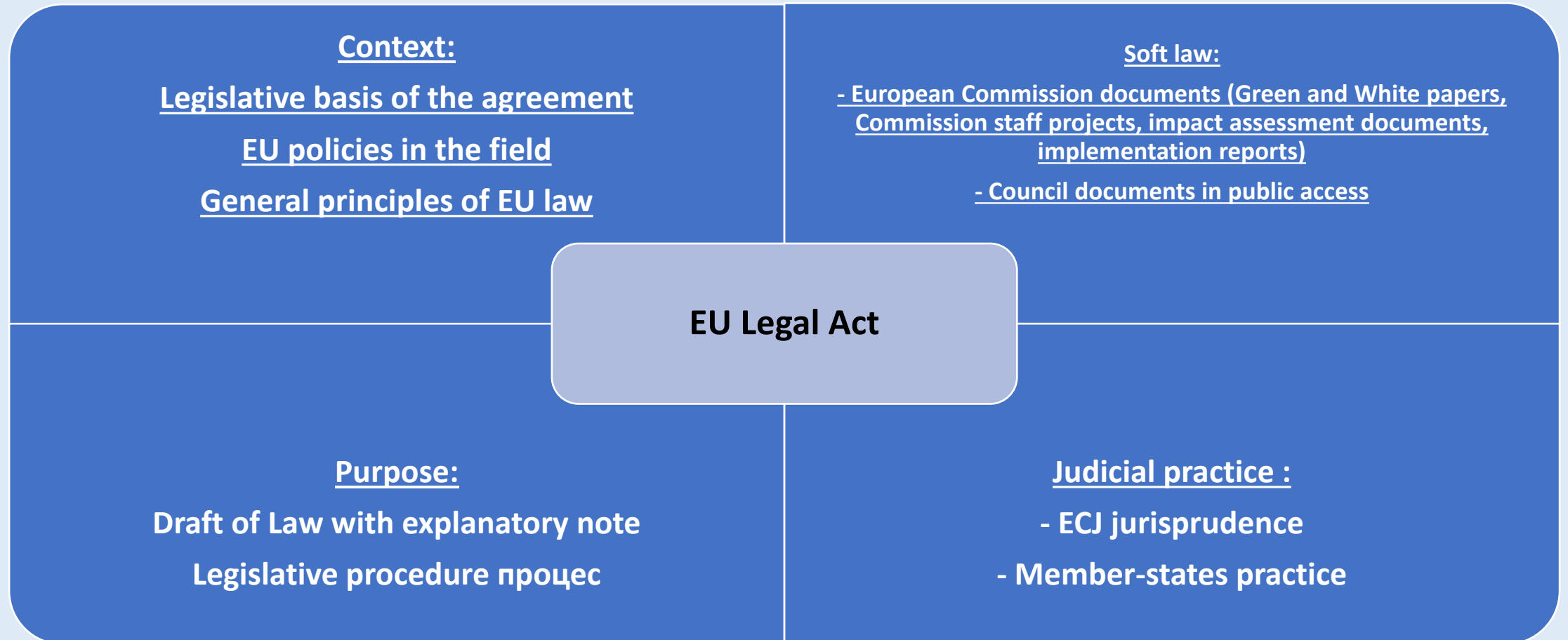
Freedom of capital & services – art. 63 TFEU

- In 5 years of the entry into force of the Agreement, Commission in trade configuration shall decide on deadlines of approximation of these provisions.

Directive 2011/64/EU on the structure and rates of excise duty applied to manufactured tobacco

- Shall be implemented in 2 years of the entry into force of this Agreement, except art. 8, 9, 10, 11, 12 Art. 14.1, 14.2, 14.4, art. 18 and art. 19 . For them the deadlines should be settled by Association Council.

Understanding of EU legislation

In the process of approximation of legislation must be taken into account

«**letter**» та «**spirit**» **AA** (art. 476 (1) AA)

Volume (amount) of commitments (full / partial approximation)

EU Common values (rule of law, legal certainty, the principle of proportionality, the principle of non-discrimination...)

Type of the EU source of law (regulation, directive, decision, opinion, recommendation, ECJ decision....)

belonging of the act to the type of EU competence (exclusive, shared, supplemented)

interpretation & enforcement practice of EU act

Dynamism (evolutionary) manner of the EU Law

Coordination mechanism of European integration policy

President of Ukraine + Office of the President of Ukraine

Parliamentary Committee – on European Integration

Cabinet of Ministers of Ukraine + Vice-Prime-Minister on European Integration + Governmental Office on coordination of European & Euroatlantic Integration under the Secretariat of Cabinet of Ministers of Ukraine

Vice-Ministers on European Integration (in all Ministries) + specialized departments

= Eurointegrational portal <http://eu-ua.org/>

+ “Pulse of the Agreement”: interactive monitoring map of the realization of Action Plan on EU-Ukraine AA Implementation - <https://pulse.eu-ua.org/>

2020: Commission for Coordination of the Implementation of the Association Agreement between Ukraine and the EU.

The main tasks of the Commission: to ensure the preparation of proposals for the development of relations with the EU in the field of European integration, taking into account the current state of cooperation and to promote coordination of executive bodies in this matter, improving the legal framework

Спроби судів України використовувати Угоду про асоціацію та acquis

- Верховний Суд (справа № 9901/460/18 від 18 вересня 2018 р. (справа за позовом до ВККС): відповідно до УА Україна взяла на себе зобов'язання, зокрема, забезпечувати поступову адаптацію свого законодавства до права ЄС (*acquis* ЄС) відповідно до напрямів, визначених у цій угоді, та забезпечувати ефективне її виконання.
- Окружний адміністративний суд м. Києва (справа №826/10631/17 від 20.09.2018р.): «суб'єкти владних повноважень та судиберуть до уваги правозастосовну практику.....зокрема рішення Суду ЄС, практику Європейської Комісії.....»
- Господарський суд м.Києва (справа 910/4013/18 від 14.08.2018р.): підтвердив зобов'язання відповідно до ст. 256 Угоди про асоціацію щодо імплементації правил конкуренції ЄС в Україні

Практика:

- Справа Zentiva:

Верховний суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду у рішенні у справі № 910/14972/17 від 17 липня 2018 р. (**справа за позовом Zentiva**) застосував пріоритет ст. 198 Угоди про асоціацію у порівнянні із національним законодавством України.

- + за цим аналогом понад 500 розглянутих справ

The Zentiva logo is displayed within a white circle with a blue border. The logo itself consists of the word "ZENTIVA" in a blue, sans-serif font, with a green stylized leaf-like symbol integrated into the letter "e".

ZENTIVA

**Справа №
640/65/19
(рішення
Верховного Суду у
складі колегії суддів
Касаційного
адміністративного
суду від 31.03.2020)**

- «....в Україні не існує будь-яких критеріїв оцінки допустимості державної допомоги в галузі транспорту, прийнятих відповідно до частини другої статті 6 Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», керуючись статтями 264 Угоди про асоціацію, відповідно до якої сторони домовились, що вони застосовуватимуть статті 262, 263 (3) або 263 (4) Угоди з використанням як джерела тлумачення критеріїв, що впливають із застосування статей 106, 107 та 93 Договору про функціонування Європейського Союзу, зокрема, відповідну судову практику Суду Європейського Союзу, а також відповідне вторинне законодавство, рамкові положення, керівні принципи та інші чинні адміністративні акти Європейського Союзу..»

Посилання на практику Суду ЄС:

- «Неможливість кваліфікації послуг, що надаються КП «ВТК» як ПЗЕІ робить також неможливим застосування повідомлення Європейської Комісії щодо застосування правил державної допомоги Європейського Союзу до компенсації за надання послуг загального економічного інтересу (офіційний вісник ЄС С 8/4 від 11.01.2012) та відповідних критеріїв, закріплених у цьому Повідомленні та раніше викладених у Рішенні Суду ЄС у справі C-280/00 Altmark Trans GmbH, Regierungspräsidium Magdeburg v Nahverkehrsgesellschaft Altmark GmbH (надалі - Рішення у справі Альтмарк) на чому хибно та безпідставно наполягає Позивач у своїй позовній заяві....
- Таким чином, твердження позивача щодо помилковості використання Комітетом джерел права Європейського Союзу під час прийняття Рішення № 652-р **є хибним**, безпідставним, необґрунтованим, та таким, що суперечить законодавству та матеріалам справи.»

- Преамбула Конституції України *«...пiключись про змiцнення громадянської злагоди на землi України та пiдтверджуючи європейську iдентичнiсть Українського народу i незворотнiсть європейського та євроатлантичного курсу України...»* :
- перша частина, в якій йде мова про європейську iдентичнiсть, є проявом саме європеїзації,
- а друга частина щодо європейського та євроатлантичного курсу України, є ближчою до поняття європейської iнтеграції.

Agenda to be
solved:

Європеїзація
правового
порядку
України:

- вироблення єдиного підходу до координації нормотворчого процесу + моніторинг
- однаковість застосування та тлумачення *acquis*
- врахування правозастосовчої практики ЄС
- обов'язковість рішень органів асоціації та їх місце в законодавстві України
- динамізм *acquis* (keeping up with EU Law)